

Nasz znak:
IN. 5183. 87.1 .20178

Data:
2018.06.15

Sprawa: wytyczne konserwatorskie do planowanych prac restauratorskich

Obiekt: Zawieprzycze, gm. Spiczyn, obelisk z krzyżem i kopcem stanowiący element zespołu pałacowo- parkowego wpisanego do rejestru zabytków woj. lubelskiego pod nr A/458, na mocy decyzji WKZ w Lublinie z 17 czerwca 1970r., znak: KL.V-7/14/70.

W nawiązaniu do wniosku z 6 czerwca 2018. w sprawie wydania wytycznych konserwatorskich dla planowanych prac restauratorskich przy krzyżu i kopcu, zlokalizowanym na działce nr ewid. 1956 w Zawieprzycach, gm. Spiczyn – stanowiącym element zespołu pałacowo – parkowego objętego ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków woj. lubelskiego pod nr A/458, Lubelski Wojewódzki Konserwator Zabytków przesyła następujące wytyczne konserwatorskie:

- obelisk w formie kolumny, zwieńczony krzyżem, zlokalizowany na wyniesieniu terenu (kopcu) nieopodal historycznego założenia pałacowo- parkowego, wzniesiony został w XVIIw. Pełnił on rolę słupa granicznego. Pierwotnie posadowiony był na murowanej platformie, która czytelna była jeszcze w połowie XIXw. Do chwili obecnej zachowały się jedynie jej resztki obsypane ziemią.

Obelisk został wybudowany z cegły, otynkowany.

Cokół obelisku stanowi prostokąt z uskokowymi płycinami, zwieńczony gzymsowaniem. Na cokole ustawiona jest kolumna w porządku tokańskim, zwieńczona metalowym krzyżem z gorią promienistą.

Obelisk poddany został pracom budowlano- konserwatorskim (wraz z krzyżem) w latach 1991-1992. Dokumentacja prac przy krzyżu dostępna jest w archiwum WUOZ w Lublinie (sygn. 3893) – kopia w załączeniu.

W chwili obecnej w obrębie obiektu widoczne są postępujące zniszczenia budulca i tynków, pęknięcia u podstawy części cokołowej.

W związku z powyższym przystępując do jakichkolwiek prac i robót budowlanych przy obiekcie niezbędne jest w pierwszym etapie wykonanie oceny stanu technicznego oraz określenie przyczyn powstania spękań cokołu oraz podstawy na której jest on ustawiony. Wnioski zawarte w ocenie technicznej określą zakres niezbędnych do wykonania robót wzmacniających i uzupełniających.

Do uzupełnień zniszczonych elementów budulca należy zastosować cegłę ceramiczną o wymiarach jak w stanie istniejących.

Zniszczone partie tynków należy usunąć i położyć nowe. Całość należy ujednolicić kolorystycznie (kolor naturalnego tynku).

Krzyż metalowy należy poddać konserwacji, którą powinien przeprowadzić specjalista w zakresie konserwacji metalu – w oparciu o program prac konserwatorskich.

Teren wokół obeliska oraz cały kopiec należy na nowo ukształtować, ewentualnie umocnić krawędzie w celu zabezpieczenia przed osuwaniem się ziemi.

Całość powinna posiadać naturalną formę trawiastą bez dodatkowych nasadzeń roślinności i krzewów. Zabrania się również grodzenia terenu.

Biorąc pod uwagę fakt, że obiekt objęty jest ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków, zgodnie z art. 36 ust.1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, prowadzenie robót budowlanych i prac konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymaga uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków – w oparciu o projekt budowlany lub jego część.

Lubelski Wojewódzki
Konserwator Zabytków

dr Dariusz Koptowski

Załącz.

1. kopia dokumentacji prac konserwatorskich z lat 1991-1992
2. kopia karty „białej” obelisku

Dokumentacja z przebiegu
prac konserwatorskich
krzyża z obelisku w Zawieprzycach
gm. Spiczyn

Na zlecenie:
Urzędu Gminy
w Spiczyńie

opracowali:
mgr Włodzimierz Boruch
mgr Roman Konkolewski

I. INFORMACJE WSTĘPNE

Remont całego obelisku podjęto z inicjatywy władz Gminy Spiczyn w II poł. 1991r. Inwestycję sfinansowano ze środków Gminy Spiczyn oraz Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie. Prace przy konserwacji krzyża przeprowadzono w lutym i marcu 1992r. tj. w końcowej fazie prac budowlano - konserwatorskich obelisku trwających od września 1991r. do kwietnia 1992r. przy udziale ekipy budowlanej inż. Juliana Bogusza.

Prace przy konserwacji krzyża prowadzili:

- mgr. Roman Konkolewski, oprac. technologii i konserwacja elementów oryginalnych,
- mgr. Włodzimierz Boruch, koordynacja całości prac, nadzór konserwatorski i dokumentacja powykonawcza.

II. RYS HISTORYCZNY

Przed wykonaniem konserwacji podjęto próbę ustalenia czasu powstania krzyża. Źródła i dostępne publikacje nie zawierają na ten temat jednoznacznych informacji.

Niektórzy badacze wiążą budowę obelisku z krzyżem z działalnością w Zawieprzycach arch. Tylmana z Gameren, którego projektu były także kaplica św. Antoniego, brama wjazdowa i oficyna.

Fundacja obelisku mogła być formą dziękczynienia za szczęśliwy powrót z wyprawy wiedeńskiej /1683 / ówczesnego właściciela dóbr Zawieprzyce Atanazego Miączyńskiego.

Także cechy stylowe zdają się wskazywać na k. XVII lub pocz. XVIII w. jako okres powstania obelisku z krzyżem, aczkolwiek nie można wykluczyć późniejszego datowania.

III. STAN ZACHOWANIA

Krzyż wykonany został w technice złożonej. Trzon z kutego żelaza obudowano drewnem dębowym całość zaś opłaszczowano blachą miedzianą pozłoczoną ogniowo.

Krzyż, przed podjęciem prac konserwatorskich znajdował się w b. złym stanie technicznym. Trzon środkowy z kutego żelaza, w formie krzyżujących się ramion był powierzchniowo skorodowany, zaś ramiona wzajemnie roznitowane nie stanowiły dostatecznie trwałej konstrukcji dla drewnianej obudowy i opłaszczowania. Okrywające trzon drewno dębowe znajdowało się w stanie krańcowej destrukcji,

głównie w wyniku działania czynników atmosferycznych. Blacha miedziana, złożona pogięta i podzmurawiona posiadała też wiele wżerów w wyniku działania siarczków miedzi, szczelnie pokrywających niemal całą ich powierzchnię.

Krzyż przed podjęciem konserwacji był niekompletny. Brakowało tzw. płomieni pomiędzy ramionami krzyża /z wyjątkiem niewielkiego fragm./ oraz trzech półkul i dziesięciu małych półkulistych zwieńczeń na krańcach ramion. Także drewniana, obita miedzią podstawa krzyża była całkowicie zniszczona a jej rozsunięte elementy groziły upadkiem na dół.

IV. CELE I ZAKRES KONSERWACJI:

- a - wykonanie nowej, stabilnej konstrukcji przy zachowaniu fragmentów oryginalnych, pozwalającej na utrzymanie pierwotnej funkcji krzyża jako towarzyszącego architekturze elementu wystroju zewnętrznego,
- b - zachowanie pierwotnej formy całości z jednoczesną rekonstrukcją elementów brakujących wg. zachowanych wzorów,
- c - zachowanie w możliwie największym stopniu pierwotnej struktury krzyża tj. trzonu środkowego, płaszcza z blachy miedzianej złożonej oraz fragmentów dekoracji,
- d - odpowiednie zabezpieczenie całości przed działaniem czynników zewnętrznych /atmosferycznych oraz miejscowego kwaśnego środowiska/.

V. PRZEBIEG PRAC KONSERWATORSKICH

a/. Całokształt prac:

- demontaż krzyża wraz z podestem,
- wykonanie dokumentacji pomiarowej i fotograficznej przed podjęciem prac,
- demontaż blach i elementów dekoracyjnych krzyża,
- demontaż destruktu drewna obudowy trzonu,
- wykonanie nowych połączeń nitowanych pomiędzy poszczególnymi elementami trzonu,
- mechaniczne oczyszczenie trzonu z korozji,

- zabezpieczenie trzonu przed korozją Cortaninem i farbą chloro-
kautczukową,
- wykonanie i umocowanie do trzonu obudowy z drewna dębowego, su-
chego ramion krzyża,
- wykonanie podstawy pod krzyż z suchego drewna dębowego,
- zabezpieczenie drewna krzyża i podstawy Autoksem i Drewnochronem,
- obicie blachą miedzianą podestu pod krzyż,
- wykonanie z blachy mosiężnej grub. 1,0 mm wg. zachowanych wzorów
płomieni pomiędzy ramionami krzyża wraz z ich podstawami,
- wykonanie z blachy mosiężnej grub. 1,0mm techniką repusowania -
- trzech półkul na krańcach ramion krzyża, wg. zachowanych
wzorów,
- wykonanie z mosiądzu techniką odlewania 10 małych półkul wień-
czących ramiona krzyża, wg. zachowanego wzoru,
- przeprowadzenie zabiegów praktycznych oczyszczania, scalania
estetycznego i zabezpieczenia blachy ramion krzyża /patrz p.pkt. b
- montaż poszczególnych elementów przy zastosowaniu oryginalnych
śrub ręcznie kutych oraz gwoździ stalowych miedziowanych do
obicia blachą elementów drewnianych,
- zabezpieczenie całości powłoką ochronną Cosmoloidu.

b/. Przebieg prac konserwatorskich przy oryginalnych blaszanych
fragmentach krzyża.

Zachowane fragmenty krzyża tj. osiem elementów ramion i sześć
półkul, wykonanych z blachy miedzianej złoconej techniką ogniową,
po zdemontowaniu, wyprostowaniu i uzupełnieniu pęknięć i dziur, pod-
dano zabiegom oczyszczania i scalania estetycznego.

Oczyszczenie wykonano metodą chemiczną z uwagi na pokrywającą
powierzchnię blach powłoką siarczka miedzi i bliżej niezidentyfikowa-
nego lakieru olejnego.

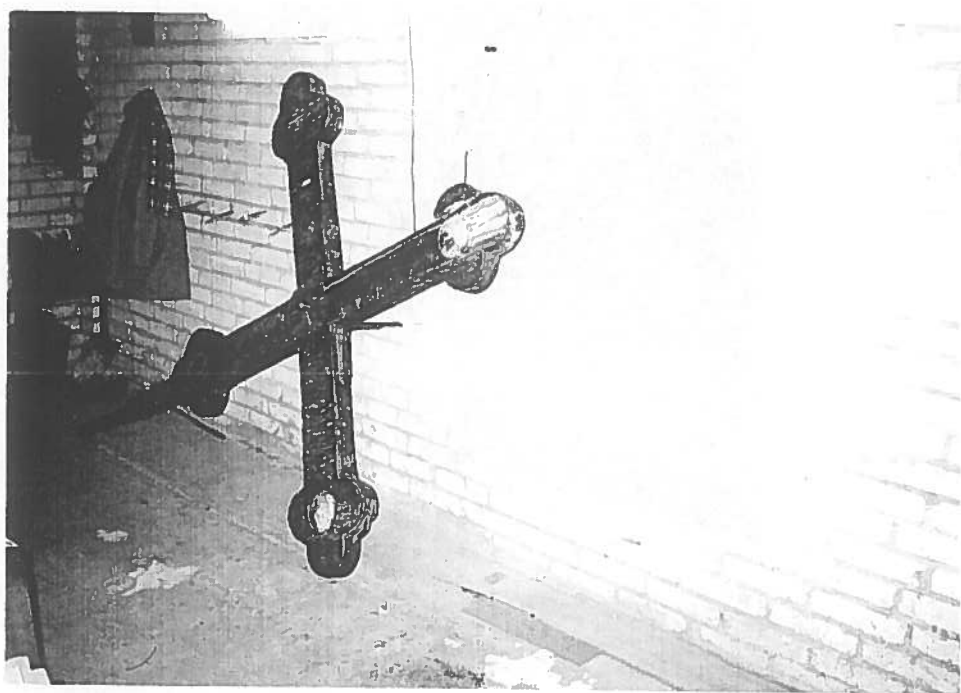
Konglomerat nawarstwień w kolorze szaro - czarnym, pokrywał pra-
wie całą powierzchnię % elementów, maskując pierwotny wygląd krzyża.
Zastosowano pastę na bazie hydroksymetylocelulozy z tzw. solą Seineta
/winian sodowo - potasowy, wodrotlenek sodu/.

Efekt całkowitego oczyszczenia uzyskano po 1 - 3 krotnym położe-

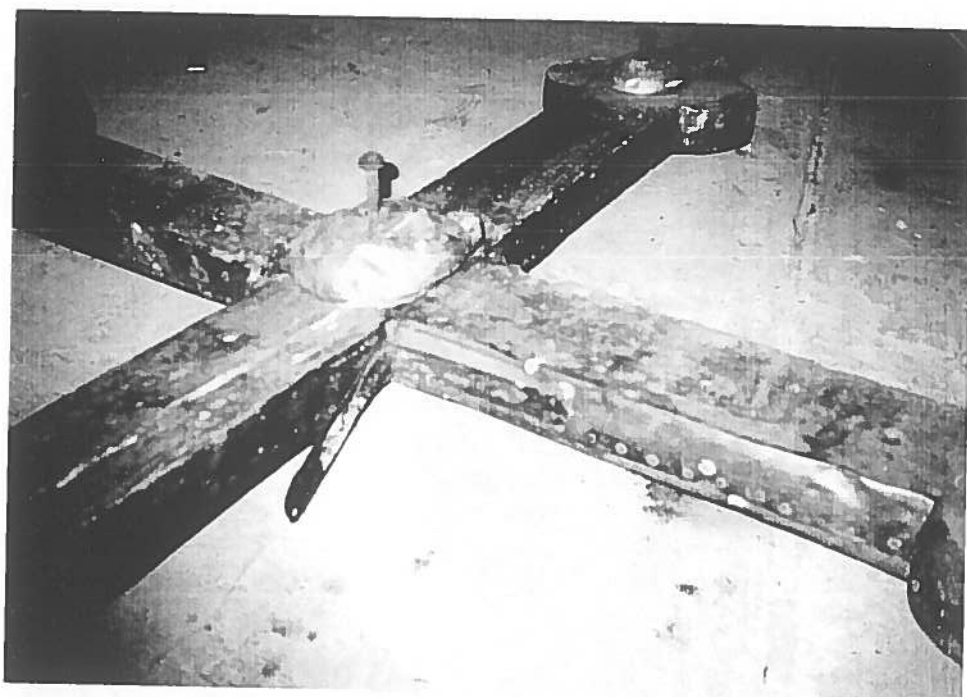
- niu pasty. Po oczyszczeniu i zneutralizowaniu ługów, odsłonięta powierzchnia złoczeń wykazywała liczne ubytki w postaci wżerów, odprysków i zarysowań.

Zachowało się około 60% powierzchni oryginalnej. Postanowiono nie przysłaniać zachowanej powłoki, jedynie scalić ją w miejscach ubytków pastą opartą na proszku mosiężnym.

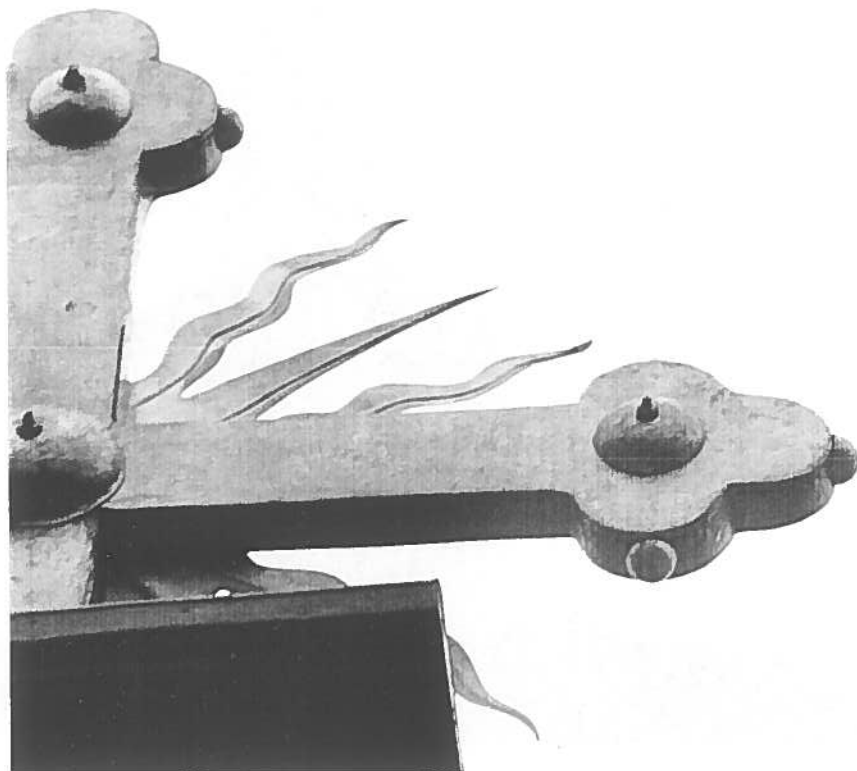
Całość zaizolowano szczelnie powłoką ochronną Cosmoloidu 80 H w terpentynie i wypolerowano.

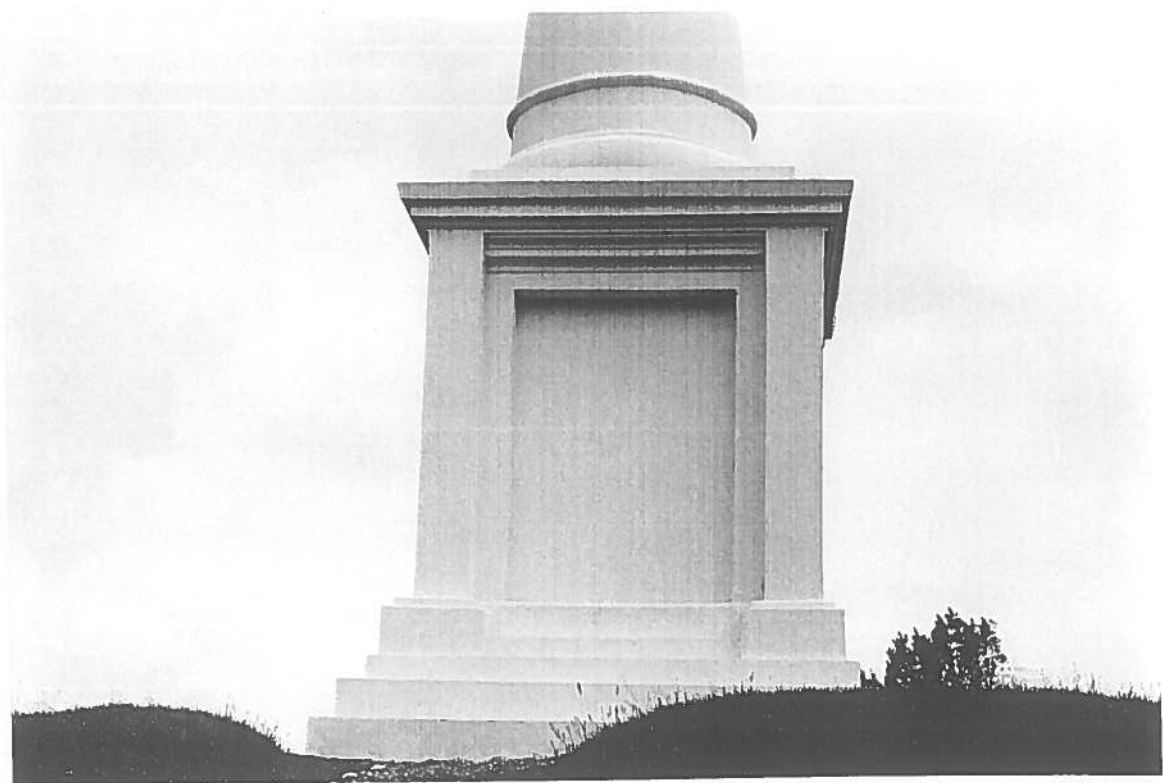
fot.1,2 Krzyż po zdemontowaniu z obelisku,
przed konserwacją

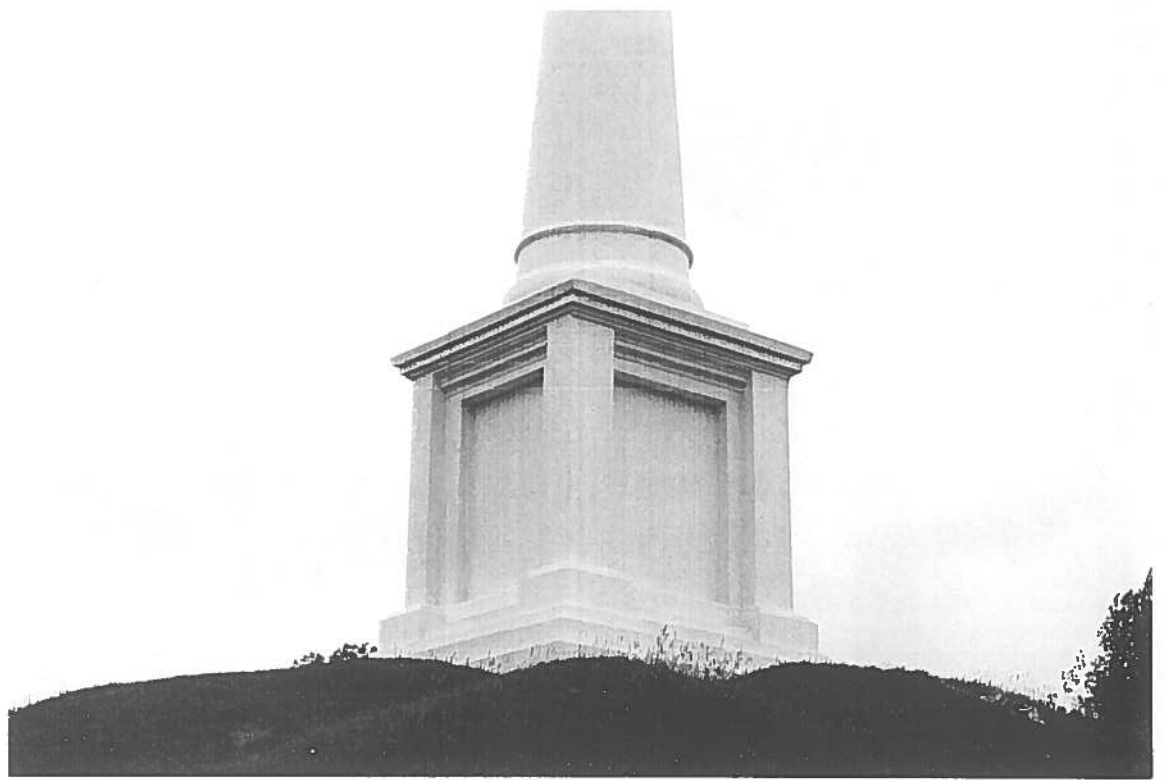
lot.3,4 krzyż przed konserwacją

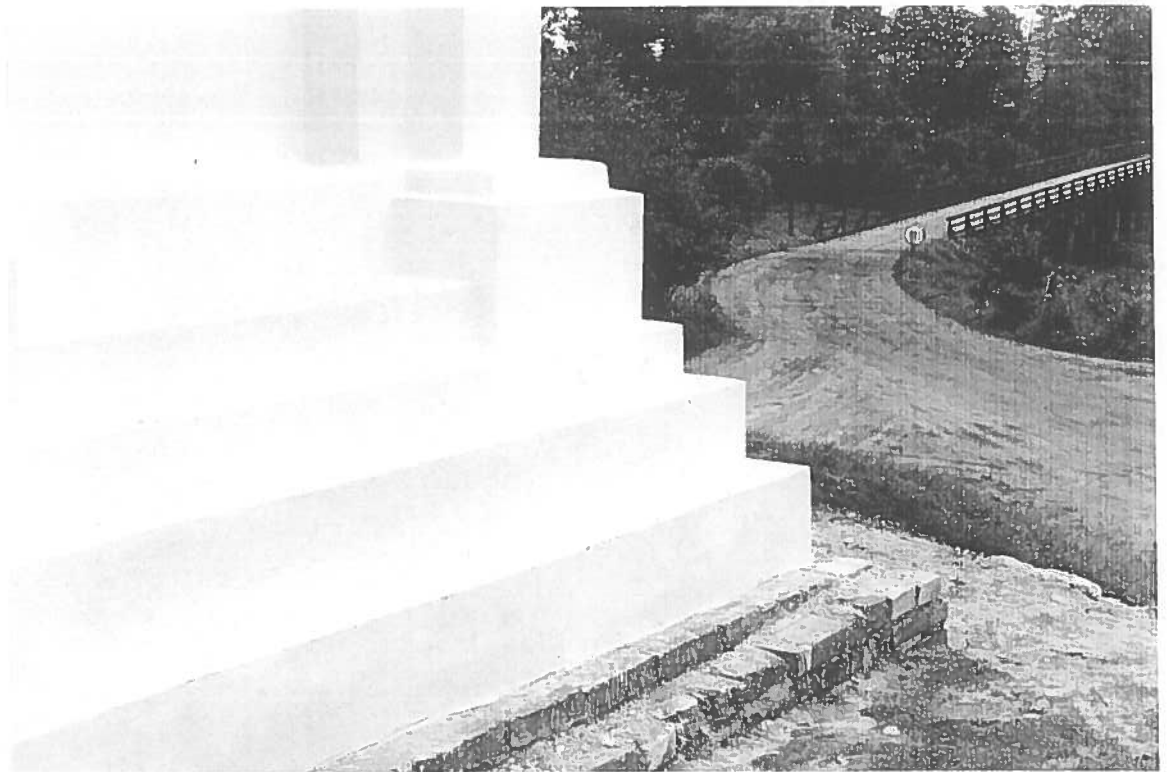
fot.13 krzyż po konserwacji - ramię boczne, widok od tyłu

fot.14 baza obelisku po konserwacji

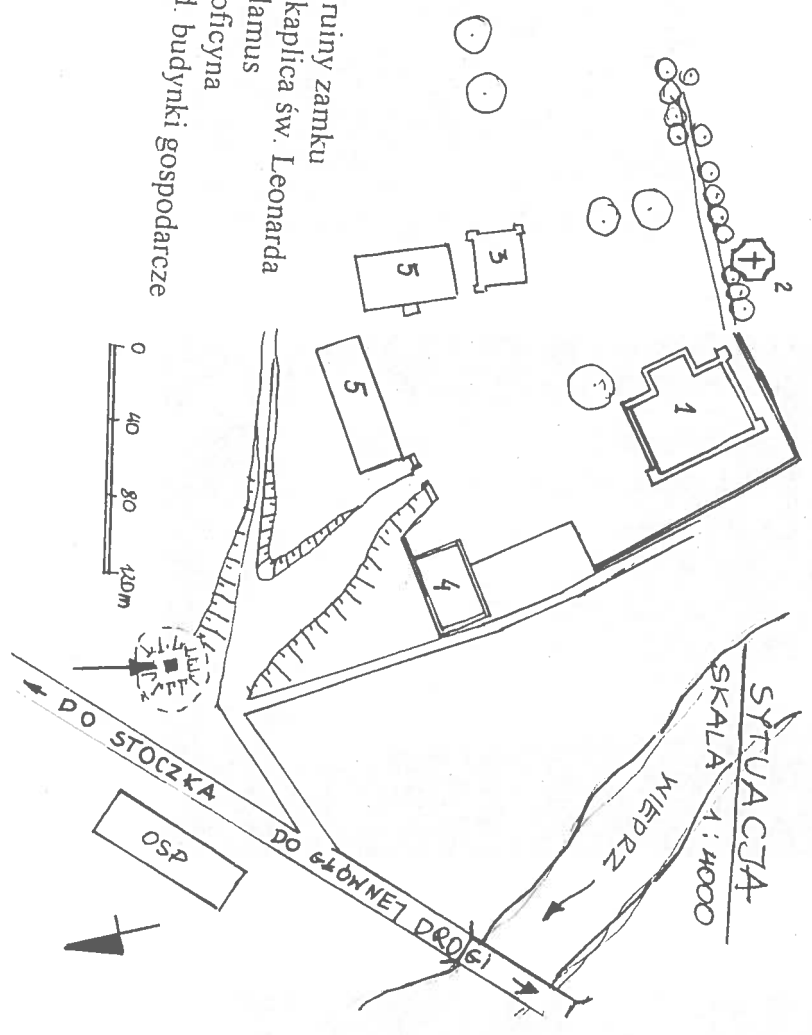

fot.15 Obelisk po konserwacji - baza i fragm. trzonu

fot.16 Obelisk po konserwacji - fragm. cokołu bazy

1. ruiny zamku
2. kaplica św. Leonarda
3. lamus
4. oficyna
5. d. budynki gospodarcze

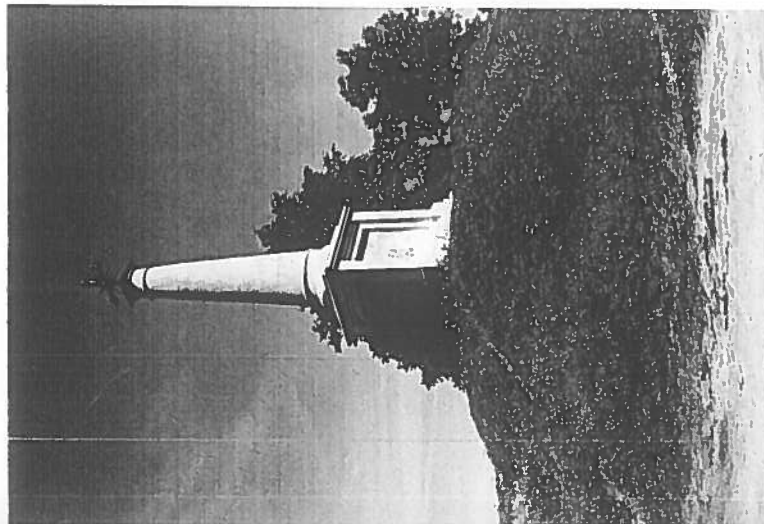
1. Miejscowość Zawieprzyce
 2. Gmina Spiczyn
 3. Województwo Lubelskie

4. Obiekt (nazwa jak w karcie)

OBELISK z krzyżem na kopcu
 w zespole pałacowo-parkowym

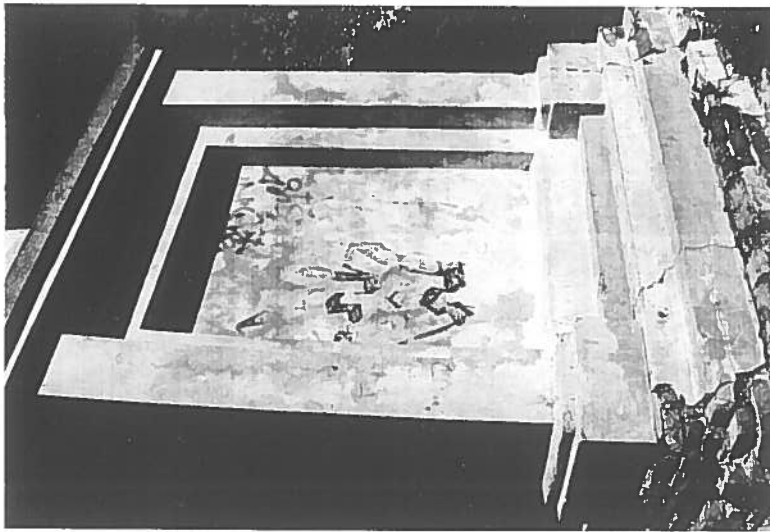
5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

Fotografie.

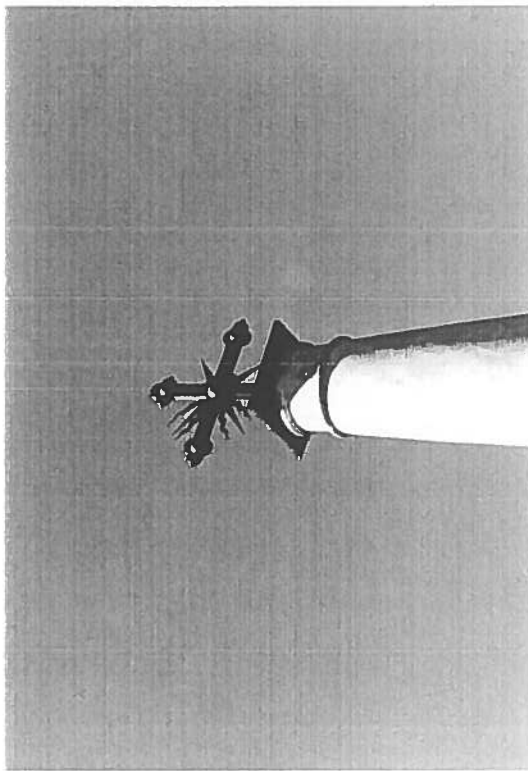
NEG. 53408

Widok od płd.

NEG. 53411

Jedna ze ścian postumentu

NEG. 53410

Krzyż wieńczący obelisk

Jacek Studziński 06.2004

Wkładkę założył:
 (imię, nazwisko, data)

WUOZ LUBLIN

Miejsce przechowywania negatywów: